

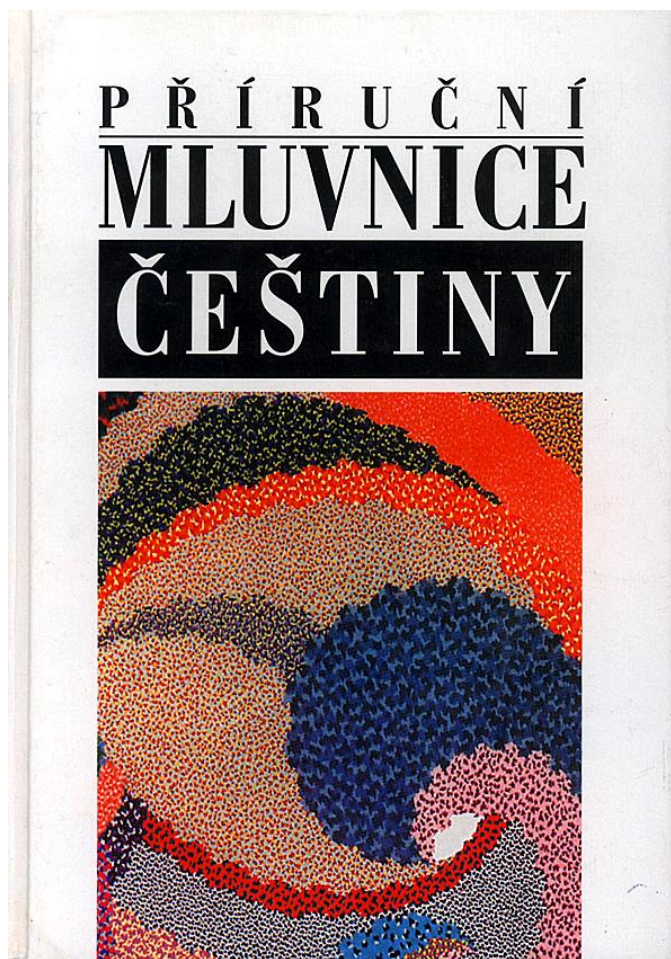
PDC3

Základy syntaxe a stylistiky

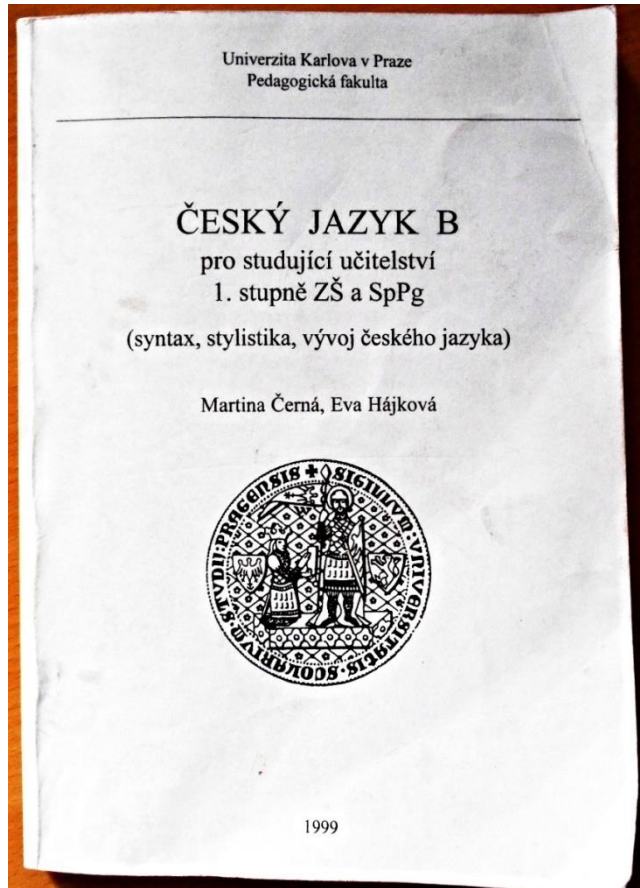
část stylistika

vera.vykoukalova@tul.cz

Literatura k předmětu

Černá, M., Hájková, E.: Český jazyk B pro studující učitelství 1.stupně ZŠ a SpPg, UK Praha 1999

syntax 6-27 (+cvič)

stylistika 44-80

- V univerzitní knihovně 16 ks
- K zapůjčení zde 10 ks

Základy stylistiky

Funkční styly

Slohotvorné činitele
Obecné charakteristiky stylů

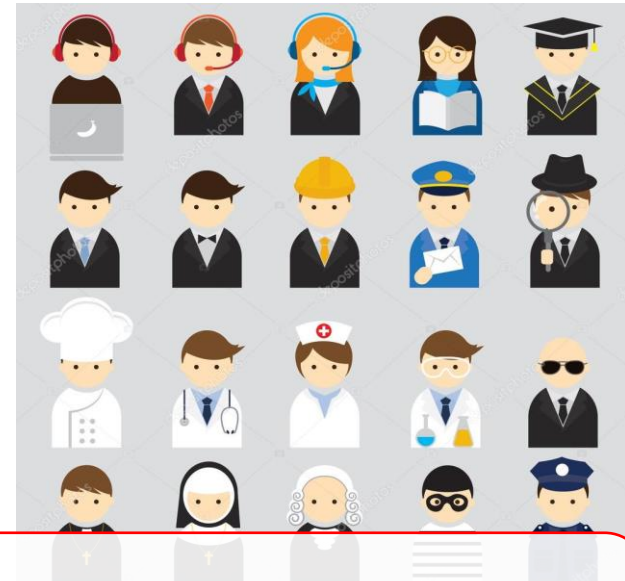
Slohotvorní činitelé / slohotvorné činitele

Objektivní

Záměr komunikace, téma, situace a prostředí, ráz (oficiálnost), adresát, připravenosti, forma (ml x ps)

Subjektivní

věk, pohlaví, intelekt, ovládnání komunikace, vzdělání, profese, sociální skupina..., znalost tématu, vztah k obsahu, vztah k adresátovi, povahové a mentální vlastnosti, temperament, momentální fyzický a psychický stav, osobní sklony a záliby...

Základy stylistiky

Funkční styly

Obecné charakteristiky stylů

Raymond Queneau (1903-1976)

Stylistická cvičení

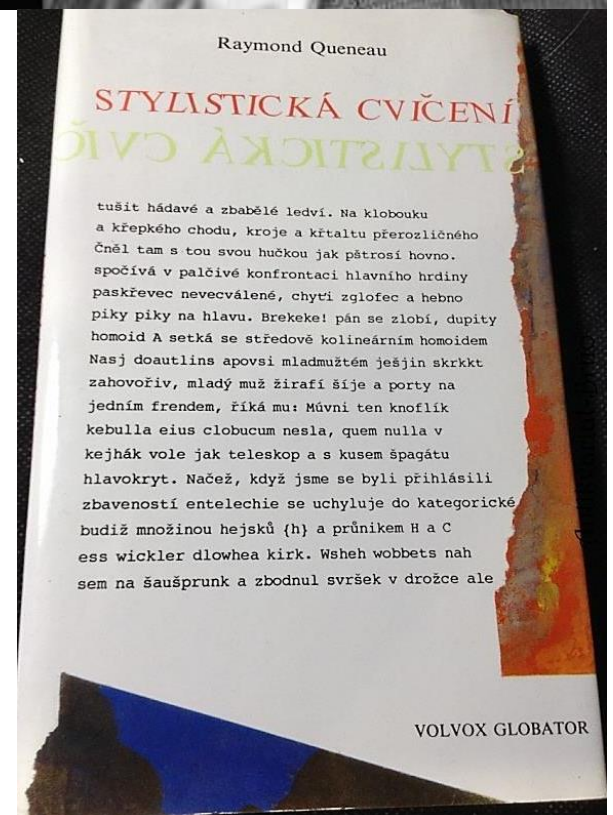
– banální historka popsaná v 99 stylistických a jazykových obměnách

(Váhavě, Subjektivně, Předpojatě, Vulgárně, Nešikovně, Balada, Alexandrín, Sonet, Baroko, Helénismy, Kondicionál, Geometricky, Zoologicky...)

— český překlad Patrik Ouředník

- filozof, matematik, básník a prozaik, esejista
- prováděl experimenty s jazykem
- v narušení lit. a jazyk. konvencí vidí způsob, jak dospět k novému pojetí spisovatele
- řídí se Racinovým prohlášením „umění tvořit z ničeho“

Další dílo: Zazi v metru – román, slovní hříčky, neologismy, zkomoleniny, středem zájmu je mluvená řeč; Modré květy – román - společenská kritika, realistické líčení se mísí s fantazií

1 Vážení přátelé,

2 Často slýcháváme o nezpovědném chování jisté části naší mladé generace. 3 Mladí lidé, kteří znají už jen z vyprávění všechny nesnáze, s nimiž jsme se my starší museli potýkat, 4 přistupují k vymoženostem naší společnosti jako k samozřejmosti a ani si neuvědomují, 5 kolik úsilí a práce bylo třeba, aby dnes naše město vypadalo tak, jak vypadá. Uvedme příklad. Nedávno jsem v poledních hodinách jel autobusem číslo 84. Jistě není pro nikoho novinkou, že v době zvýšeného provozu je často nesnadné najít volné místo a někdy je nutné spokojit se s místem k stání na zadní plošině. Ostatně cesta městem netrvá dlouho: byly doby, kdy trvala mnohem déle. Avšak ne každý mladý člověk si tuto skutečnost plně uvědomuje. Ani „můj“ mladík nebyl výjimkou. Mladík zhruba dvacetiletý, poněkud výstředně oblečen, pravděpodobně student, 3 dobořil se náhle na svého souseda, který by mohl být jeho otcem. O co šlo? Mladík svého souseda obvinil, že mu záměrně (!) šlape na nohy pokaždé, když někdo nastupuje nebo vystupuje. 5 Musím otevřeně přiznat, že jsem měl v té chvíli sto chutí říci onomu „mladému muži“ své mínění. Ale ten zahlédl opodál volné místo, spěchal k němu a – jak jinak – nosadil se.

ukázka 1: rétorický styl

1. **oslovení** (vážení přátelé)
2. **použití 1. os. plurálu + přiřazení se ke skupině posluchačů** (mladí lidé znají jen z vyprávění nesnáze, s nimiž jsme se my, starší museli potýkat..., přistupují k vymoženostem jako k samozřejmosti, ne každý mladý člověk si plně uvědomuje... atd.)
3. **konkrétní příklady z praxe + komentáře** (uvedme příklad + popis příhody)
4. **kontakt s adresátem** (jistě není pro nikoho novinkou, často slýcháváme aj.)
5. **cílené subjektivní hodnocení, srovnávání období, aktivit, reakcí atd.** (kolik úsilí a práce bylo třeba, musím otevřeně přiznat, měl jsem sto chutí...) + dále srozumitelnost, spisovná čeština, snaha ovlivnit názor posluchače atd.

Jmenovaný vypověděl, že dnešního dne krátce po devanácté hodině nastoupil do autobusu č. 84 (dříve linka S) ve směru Champerretská brána. Vzhledem ke skutečnosti, že vůz byl plně obsazen (je pravděpodobné, že nad přípustné zatížení), stál jmenovaný spolu s dalšími občany na zadní plošině zmíněného vozidla. Když zmíněné vozidlo zahájilo jízdu, všiml si jmenovaný muže mezi dvaceti pěti a třiceti lety, který se mu zdál neobvyklý, protože měl klobouk s prýmkem, tj. nikoli stuhou. Jmenovaný nesouhlasí s výpovědí předchozího svědka, který tento označil za „rozkošný“. Muž měl velmi dlouhý krk. Kromě svrchu zmíněného klobouku s prýmkem měl na sobě lehký balonový plášť módního střihu, na kterém chyběl poslední (rozuměj horní) knoflík. Muž v balonovém plášti napadl bez zjevné příčiny svého souseda, občana středního věku, a veřejně ho obvinil, že mu šlape na nohy pokaždé, když cestující nastupují

ukázka 2: administrativní styl

- 1. vlastní terminologie** (jmenovaný vypověděl, občan, výpověď, svědek...)
- 2. multiverbální vazby** (dnešního dne, zahájit jízdu)
- 3. hyperkorektní vyjadřování** (napadl bez zjevné příčiny, veřejně oznámil, ,
- 4. přesné údaje + zpětné odkazy** (datum, čas, linka, směr, oděv ...zmíněného vozidla, jmenovaný dále vypověděl...)
- 5. pasivní vazby** (vůz byl plně obsazen)
- 6. použití instrumentálu (7. pádu) na začátku věty** (Vzhledem ke skutečnosti)

3
4
1
2
3
2
3
1
Jen velká města mohou fenomenologické spirituali-
tě objasnit podstatu pravděpodobných temporálních
koincencí. Filozof, vstoupivší čas od času do mali-
cherné nicoty autobusu linky S, si nemůže nepovšim-
nout, díky zosťrenému pineálnému vidění, pomíjivých
symptomů předvědeckého vědomí postiženého dlou-
hým krkem marnivosti a náhlavkovým prýmkm totál-
ní ignorance. Tato bytnost se zbaveností entelechie se
někdy uchyluje do kategorického imperativu své rekri-
minační životní aktivity proti neoberkeleyovské realitě
ideálního mechanismu. Implicitní etický postoj nutí pak
nevědomější z obou uchýlit se do prázdné prostorovosti
a rozložit se na podstatové háčkovité prvky.

Filozofické rešerše vrcholí obvykle mystickým se-
tkáním s touž bytostí rozmnoženou o další druhořadou
repliku, jež noumenálně radí transponovat v rovině ra-
cionalitý pojem knoflíku situovaného sociologicky příliš

ukázka 3: odborný styl

1. odborné termíny

(fenomenologická
spiritualita, temporální
koincidence)

2. verbální substantiva a

adjektiva (vstoupivší,
bytnost se zbaveností,
pomíjivé symptomy...)

3. hyperkorektnost až

„šroubovanost“ (nemůže
nepovšimnout,
pravděpodobných,
předvědeckého vědomí,
uchýlit se do prázdné
prostorovosti, kategorický
imperativ)

4. složitá souvětí +

snaha o postižení
vztahů a příčin

4

³
 2 Věc podivná stala se dnes
 kol poledního, když jsem stál
 v autobuse linky S,
 jenž divoce se městem hnal.
 Mladík tam trčel opodál,
 na hlavě klobouk s prýmkem měl.
 Byl stár toliko dvacet jar
 a v tiché pýše si tam čněl.

Dle toho, jak ten klobouk nes',
 rozumu příliš nepobral.
 Krk, ten dávno překročil mez.
 Však poslyšte můj příběh dál.
 Vedle něj lítý chlapík stál,
 jenž, neznámo proč, bohužel,
 se na mladíka rozhněval,
 ač na zádech pět křížků měl. (6)

Na nohu dupl mu, zuřivec,
 a břich mu loktem zrádně ťal.
 Mladík, zneklidněn, cosi hles',
 však nerovný boj rychle vzdal.
 Nevěda, kam by hlavu dal,
 vyděšeně se rozhlížel;
 a bez meškání odspěchal,
 když v dáli volné místo zřel.

A to je vše. Leč nakonec
 k dobru rád bych tu dal,
 že potkal jsem ho, zvláštní věc,
 téhož dne zas, nač bych vám lhal.

ukázka 4: umělecký styl

1. **veršovaná forma, rýmy** (dnes – linky S, stál – hnal...)
2. **knižní výrazy** (kol, opodál, stár, jar, ač...)
3. **upravený slovosled** (věc podivná, jenž divoce se městem hnal...)
4. **hodnotící adjektiva** (divoce se hnal, v tiché pýše, lítý chlapík)
5. **emocionální vyjádření, subjektivita** (mladík tam trčel opodál, zuřivec, břich mu loktem zrádně ťal)
6. **obrazná pojmenování** (na zádech pět křížků měl, stár toliko dvacet jar)

4
No já se tomu nedivím; chlap, kerej by vám nejrači zpřerážel hnáty, to jednoho dožere. Ale málem se mu ještě vomluvit a vzít roha, jak vidim volný sedadlo, tomu já říkám bejt posera. Já ho viděl těmadle vočima, na zadní týdletý, plošině. Na mý gusto měl krapet dlouhej krk, teda to jelito, vo kerym vám tu povídám, a taky moc divnej klobouk, s takovym jako prýmekem nebo co. Já bych s tim mezi lidi nelez, já ne. Ale komu neni dáno, tomu neni pomoci, jak já dycky říkám. Ale jak povídám: málem se mu ještě vomluvil a hezky rychle zved kotvy, podělanec. Já bych tomu sviňákovi rozbil hubu, co by si lajs mi dupat na nohy, já teda jo.

V životě se dějou divný věci, to vám říkám já. Já si dycky vzpomenu na ty hory, co se jako nescházej. Vo dvě hodiny pozdějc, já ho zmerčil na Římskym nádvoří. Eště s jednim takovym, a ten mu říkal, na vlastní uši sem to slyšel: „Měl by sis sem našít knoflik.“ Já to viděl, ukazoval na kabát, takle nahoru.

ukázka 5: prostě sdělovací styl

1. nespisovnost (*kerej, nejrači, eštěm, vomluvit...*)

2. subjektivita, hodnoticí vsuvky (*já se tomu nedivím, to jednoho dožere, já bych s tim mezi lidi nelez*)

3. odkazovací zájmena (*těmadle vočima, týdletý plošině, to jelito*)

4. neuspořádaná větná stavba, doplňování souvislostí

2 Kontakty mezi obyvateli ve velkých městech jsou natolik časté, že lze oprávněně předpokládat jisté procento možných šarvátek, obvykle nepříliš závažného charakteru. Rovněž lze očekávat, že potyčky se budou ve velké většině odehrávat ve vozidlech městské hromadné dopravy, a to převážně ve špičkách. Není tedy nic překvapivého na tom, že jsem se v daných podmínkách stal svědkem jedné z nich; a vzhledem ke skutečnosti, že se tímto způsobem běžně přepravuji, nezarazí ani to, že jsem se oním svědkem stal právě já. Incident probíhal obvyklým způsobem; mou pozornost zaujal především zjev jednoho z protagonistů. Jednalo se o poměrně mladého muže, s krkem, jehož délka podstatně přesahovala přijatelný průměr, a s kloboukem, na němž kus provázku nahrazoval stuhu.

Zajímavé na celé věci bylo, že jsem ho potkal o dvě hodiny později znovu. Procházel se s kamarádem, který měl jakési připomínky ohledně svrchníku.

Je krajně nepravděpodobné, že bych onoho mladého muže potkal potřetí, a důkazem toho je, že jsem ho od té chvíle již víckrát nespatriil – což je ostatně v naprostém souladu s moudrými zákony probability.

ukázka 6: publicistický styl

1. spisovnost, korektnost

(mezi obyvateli ve velkých městech, ve vozidlech městské hromadné dopravy, stal svědkem)

2. delší uspořádaná souvětí

3. vyjadřování

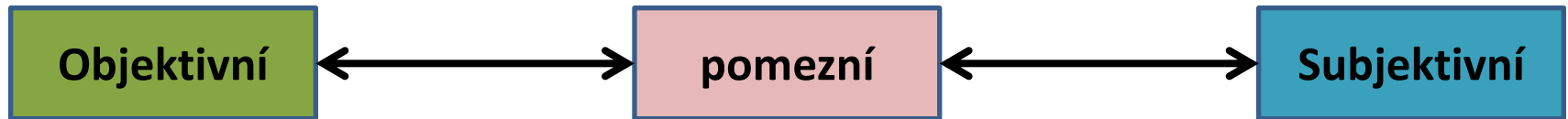
předpokladů (lze oprávněně předpokládat, lze očekávat, není nic překvapivého)

4. Zastíraná subjektivita

(lze oprávněně předpokládat, stal jsem se svědkem...),

5. snaha o atraktivitu námětu, zvýrazňování zajímavých momentů atd.

Klasifikace funkčních stylů

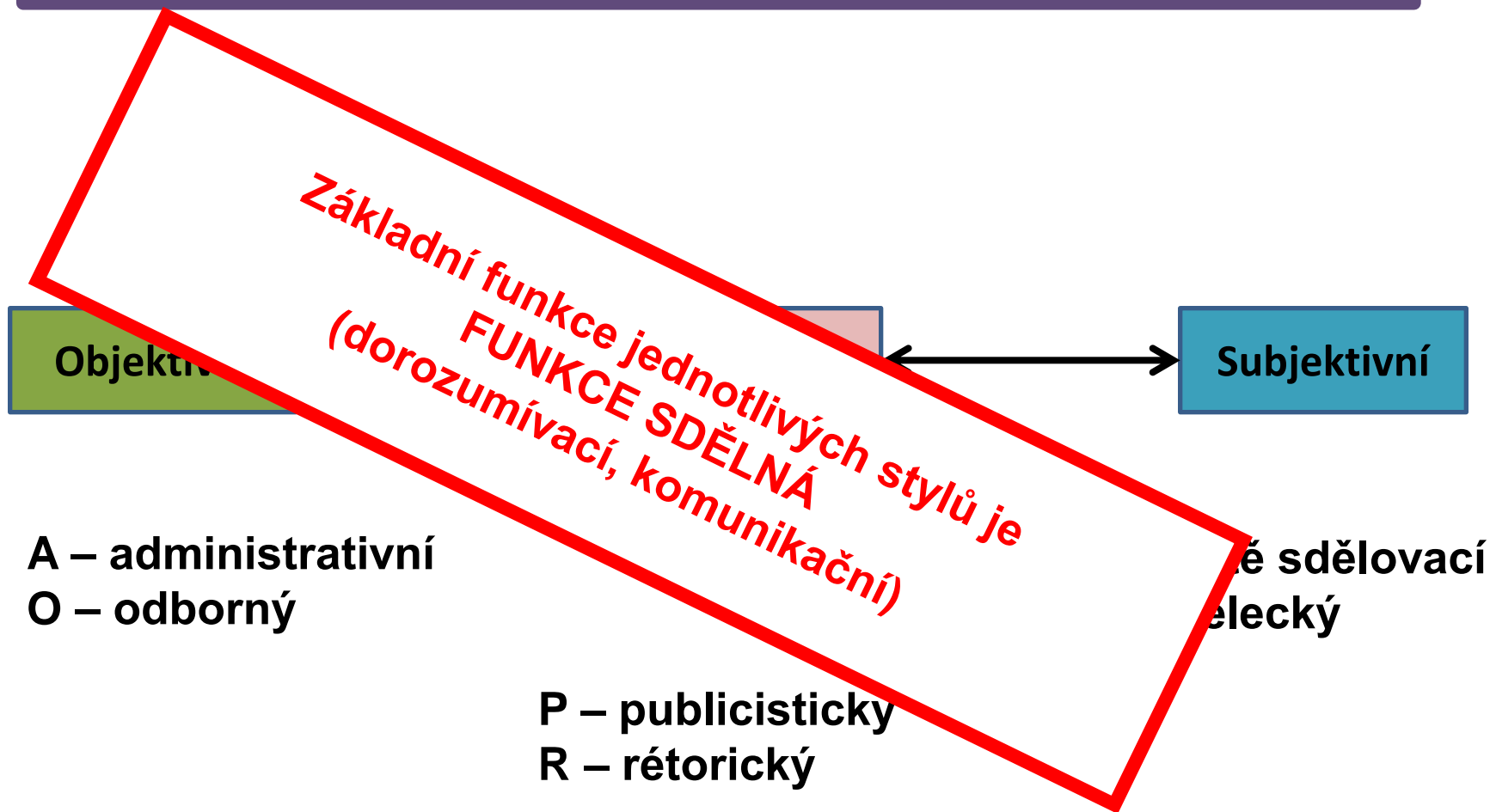
A – administrativní
O – odborný

P – publicistický
R – rétorický

P-S – prostě sdělovací
U – umělecký

Mezi jednotlivými styly existuje řada přechodů!

Klasifikace funkčních stylů

Klasifikace funkčních stylů

Základní funkce: **SDĚLNÁ** (dorozumívací, komunikační)

...a také

funkce řídicí (direktivní);
funkce sdělovací (zpravovací);
funkce operativní (správní)

A: administrativní

O: odborný

...a také
funkce odborně
sdělná a vzdělávací

...a také

funkce ovlivňovací,
přesvědčovací a získávací

P: publicistický

R: rétorický

...a také
funkce propagační (pasivní vnímatel)
přesvědčovací (argumentace na
aktivního vnímatele)
agitační (posлуchač očekává pouze
formulaci názorů)

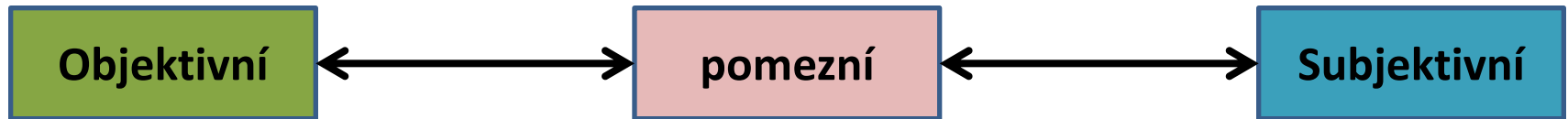
funkce prostě
sdělná

**P-S – prostě
sdělovací**

U: umělecký

...ale hlavně...
funkce estetická

Klasifikace funkčních stylů

A – administrativní
O – odborný

P – publicistický
R – rétorický

P-S – prostě sdělovací
U – umělecký

Styl prostě sdělovací

rozhovor, pozdrav,
přivítání,
představování,
blahopřání, omluvy,
popis, vyprávění...

dopis, sms, vzkaz,
pozdávka, zpráva,
oznámení, e-mail,
inzerát

M. d. 2012

Ahojky Vladě,
možná se divíš kdo a proč ti vlastně
píše. Možná budeš fakt že si dorokuj ti
napsat porážovat za otrahu a drzost.
Třeba tento dopis roztrháš a vyhodíš, aniž bys
sěj četl. Nedivila bych se ti.
Ublížila jsem ti, moc jsem ti ublížila
vím. Ublížila jsem ti, udělal jsem
výmluvu a dobře mi tak. Zabužím

Základní útvary stylu

Charakteristika prostě-sdělovacího stylu

Základní charakteristika

mluvenost, dialogičnost; neverbální vyjadřování (extralingvální a paralingvální prostředky); situační vázanost; emotivnost vyjadřování; osobní tematika; nepřipravenost komunikátu

syntax

samostatný větný člen, parcelace /segmentace; elipsy; vsuvky, osamostatňování, kontrakce, vokativ, citoslovce...

anakolut, zeugma, atrakce, kontaminace, apoziopce a odchylky od větné stavby

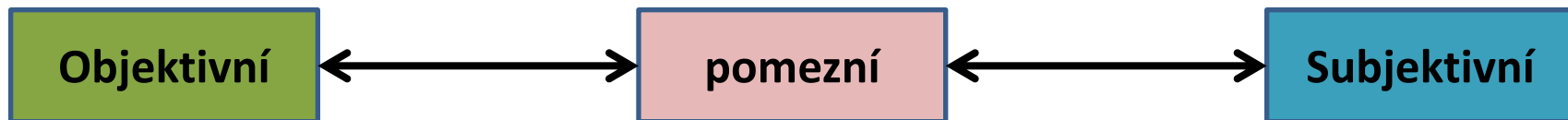
Slovní zásoba

výrazy hovorové, nespisovné, dialekty, fráze, často slova s velkým rozsahem a malým obsahem, slova kontaktní, citoslovce, ukazovací a odkazovací prostředky, (ukazovací zájmena), snížená frekvence spojek s přesným označováním vztahů,

Stylistika

absence komunikačních modelů (kromě kontaktních frází), myšlenkově neuzavřené úseky, sémantická nadbytečnost (opakování s doplněním dalších souvislostí) x neúplnost, asociativní, chaotické řazení motivů, subjektivní pořadí (jádro výpovědi na začátku), mísení slohových postupů

Klasifikace funkčních stylů

A – administrativní
O - odborný

P – publicistický
R - rétorický

P-S prostě sdělovací
U - **umělecký**

Umělecký styl

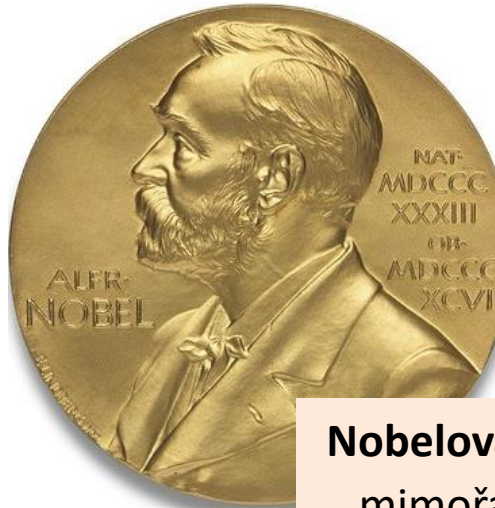
Jon Fosse

NC 2024

Epika

Nejnovější Nobelovu cenu za literaturu získal norský dramatik, esejista, prozaik a básník Jon Fosse.

Lyrika

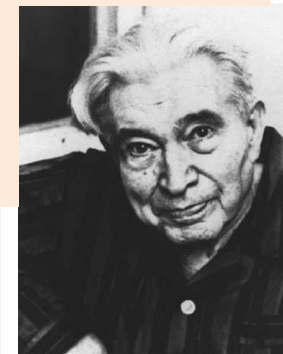

NC 1984

Nobelova cena za „poezii, která svěží smyslovostí a mimořádnou vynalézavostí podává osvobozující obraz lidské nezdolnosti a mnohotvárnosti“.

Drama

Umělecký styl

Jon Fosse

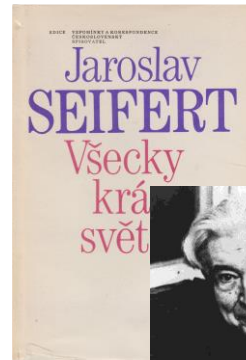
2024

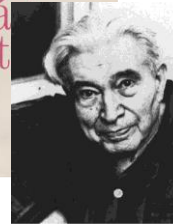
Epika

- **velká** (epos, román)
- **střední** (povídka, novela)
- **malá** (bajka, pohádka, anekdota)

Lyrika

1984

Drama

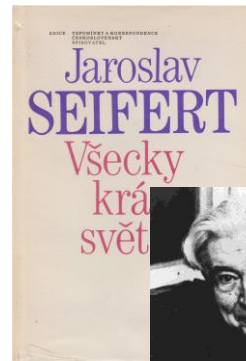
Umělecký styl

2024

Epika

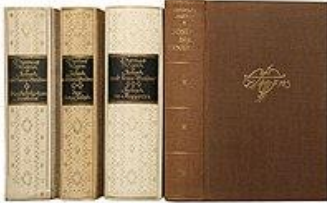
Lyrika

Drama

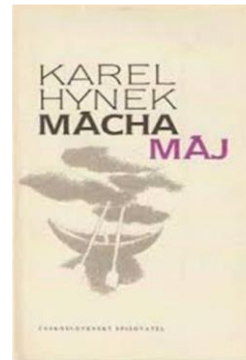
- **milostná**
- **přírodní**
- **úvahová** (reflexivní)
- **vlastenecká**
- **posměšná** (satirická)
- **náboženská**
- **politická,**
- **intimní** (subjektivní)
- **sociální**

Umělecký styl

Epika

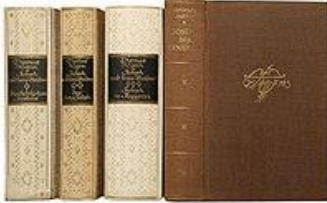
Lyrika

Drama

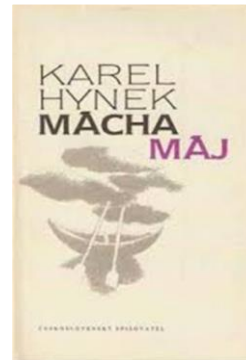
- ✓ **tragédie**
- ✓ **komedie**
- ✓ **hudební formy**
(melodrama, muzikál, opereta, kabaret, opera...)

Umělecký styl

Epika

Lyrika

Drama

Typy:

- **prozaické**: povídka, novela, román, legenda... (na pomezí fejeton, reportáž)
- **veršované**: báseň, píseň, epos, historický zpěv...
- **veršované i prozaické**: báje, pohádka, pověst, bajka

Umělecký styl

Stylistické figury vzniklé hromaděním výrazů

anafora

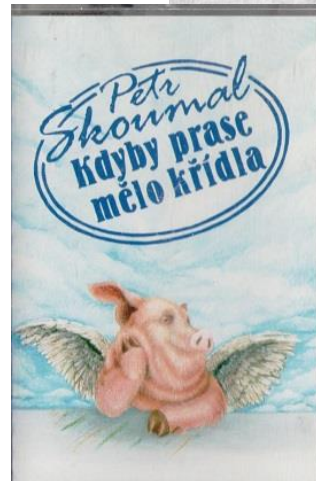
Vodňanský & Skoumal.

Kolik je na světě moří
kolik je na světě řek
kolik je smutků a hoří
kolik je rozlitých mlék.

Kolik je na světě očí
kolik je na světě snů
kolik se koleček točí
kolik je nocí a dnů.

Kolik je na světě poupat, kolik je na světě knih
kolik je jezevčích doupat, kolik je jezevců v nich.

Kolik je na světě školek, kolik je na světě škol
kolik je kluků a holek, kolik je šlapacích kol.

Petr Skoumal (1938-2014),
PhDr. Jan Vodňanský (1941)

Stylistické figury vzniklé hromaděním výrazů

epifora

Jiří Šlitr (1924--1969)

Jiří Suchý (1931)

Šlitr & Skoumal
Motýlek

Kdo si dal záležet na dobré pověsti
ten se jí vyhýbal, byla jen pro toho
kdo neměl nikoho,
kdo měl jen neštěstí
ten mohl ...
Konečně - **co je nám do toho**

Byla jak motýlek, co stále přelétá
oblaží tohoto, mine zas onoho
stokrátě líbaná, stokrátě prokletá
stokrátě ...
Konečně - **co je nám do toho**

Já jsem ji oslovil, povídám Děvenko
co tady stojíte, čekáte někoho ?
Jste celá pobledlá, jistě jste nejedla
Ona mi odsekla
Co je vám do toho

Víte co ? povídám, svět za nic nestojí
jste celá prokřehlá, nemáte nikoho
a já má paštiku a teplo v pokoji
Šla se mnou
Konečně - **co je vám do toho**

Stylistické figury vzniklé hromaděním výrazů

anafora

Rudyard Kipling (1865 - 1936)

Když

.....

Když něhu sneseš přílišnou i tvrdost,
když svůj jsi,

všem nechť druhem jsi se stal,

když sbratřen s davem, uchováš si hrdost
a nezpyšníš, byť mluvil s tebou král,

když řekneš: "svými vteřinami všemi
mně, čase, jak bych závodník byl, služ!,,

Pak pán, pak vítěz na širé jsi zemi
a co je víc: pak, synu můj, jsi muž!

začátek

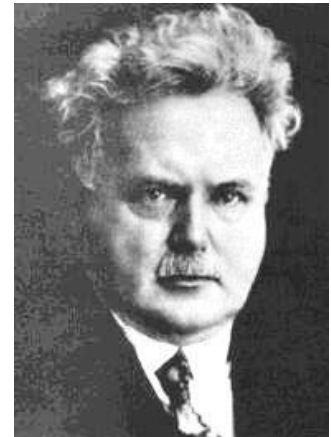
Když bezhlavost svým okem klidně měříš,
ač tupen, sám že nejsi bezhlavý,
když podezříván, pevně v sebe věříš,
však neviníš svých soků z bezpráví,
když čekat znáš, ba čekat beze mdloby,
jsa obelháván, neupadat v lež,
když nenáviděn, sám jsi beze zloby,

epifora

Viktor Dyk (1877 – 1931)

I daleko táhne se
zrající klas,
po polích rozprostřen
zrající klas

Je to epifora?

absolutní rým

Jára Cimrman

Akustická konstanta

Naše staré **hodiny**,
Bijí čtyři **hodiny**.

(Hospoda na mýtince)

Seminář na téma Operetní dílo Jára Cimrmana ([Hospoda na mýtince](#)) (4)

Uvedme si ukázkou jeho operety Uhlířské Janovice. Je to právě árie uhlíře Jana.

*Miloval jsem děvče krásné,
měla oči tuze krásné.*

*Vlasy měla jako len,
na políčku plela len.*

*Naše staré hodiny,
bijí čtyři hodiny.*

*Sotva jsem s ní pohovořil,
řekla abych pohovořil,
zda mi staří dají dcerku,
již jsem viděl venku, dcerku.*

*Naše staré hodiny,
bijí čtyři hodiny.*

*A tak dohodla se svatba.
A brzičko byla svatba.
Bydlíme teď na statku,
rodiče též na statku.*

*Naše staré hodiny,
bijí čtyři hodiny.*

Jak sami slyšíte, verše opravdu znějí velice libozvučně. Ovšem náročnější posluchač se myslím přesto neubrání pocitu, že dokonalosti rýmu bylo dosaženo jaksí na úkor obsahu. A Cimrman proto hledal způsob, jak sice zachovat absolutní rým, ale neomezovat tím myšlenkovou stavbu verše. (B)

Stylistické figury vzniklé hromaděním výrazů

epiuzeuxis

František Halas
(1901–1949)

Takovou fugu
nezahrál sám Sebastián Bach
co my tu zahrajem

***až přijde čas
až přijde čas***

(sbírka [Torzo naděje](#))

epanastrofa

Jaroslav Seifert
(1901–1986)

Já neznám jména květin
v záplavě zeleně,
jsem očarován před tím
a co mi po jméně.

***A co mi po jméně,
jen klidně ulehni si
tu na mém rameně,
ať dech tvůj s mým se smísí.***

Ať dech tvůj s mým se smísí.
jak voní mi tvá pleť!
Ten parfém v Paříži si
nemohu vymyslet.

(sbírka [Jaro, sbohem](#))

Štěstí je krásná věc (V penzionu Svět)
 Jó - **kartón marlborek**. A taky **porcelán s modrejma cibulkama**. **Tapety, parmazán, pět kilo uheráku a džínsy Calvin Klein**
 Tak možná, že to není štěstí. Ale je to fajn..
 (P. Hapka, M. Horáček)

Enumerace
 (výčet)

epifora

epizeuxis

epanastrofa

Figury vzniklé hromaděním výrazů

Sklerotická (M. Eben)

Příště si udělám **uzel na kapesníku**,
 zabráním tak úniku informací z hlavy,
 Příště si udělám **uzel na své paměti**,
 zůstanou tak v zajetí aktuální zprávy.

gradace

Poruba
 Poruba **po** ránu je **plná**
 malých **pionýrů**... (J. Nohavica)

aniterace

Způsoby reprodukce projevu

přímá řeč

nevlastní
přímá řeč

nepřímá řeč

polopřímá řeč

smíšená řeč

přímá řeč

přímé vyjádření slov postavy. Používají se uvozovací věty a přímé vyjádření v uvozovkách.

Podíval se na ni a procedil skrz zuby: „**Xxx
xxxx xxxxxx xxxx xxxxx
xxxxx!**“

???

Způsoby reprodukce projevu

přímá řeč

nevlastní
přímá řeč

nepřímá řeč

polopřímá řeč

smíšená řeč

nevlastní přímá řeč

přímá řeč bez
interpunkčních znamének.

Jednou, na začátku vyučování, přišel do třídy pan ředitel a řekl, milí žáci, tedy především vy, kteří jste novými členy našeho biologického kroužku, chci vám říci, že si můžete určit nějaké zvířátko, které byste rádi chovali pro studijní účely, o peníze se starat nemusíte, škola vám to zvířátko koupí, hlavně se mezi sebou dohodněte, jakého živočicha byste chtěli vědecky pozorovat a Šebestová řekla, prosím, nejlepší by byl asi

???

Způsoby reprodukce projevu

přímá řeč

nevlastní
přímá řeč

nepřímá řeč

polopřímá řeč

smíšená řeč

nepřímá řeč

Vyjádření pomocí
vedlejších vět, typ: říká, že

Míša **věděla, že** Olda
s Marií kdysi před ní chodil.
Říkal o ní, že je hrozná
husa. Ale kdovíco teď říká
v Praze o Míše...

polopřímá řeč

Není graficky oddělena,
formálně **splývá s řečí**
vypravěče.

Neměl na to právo! Vůbec si
nedovede představit, co
zavinil. Jen kvůli němu se to
stalo!

Způsoby reprodukce projevu

nepřímá řeč

polopřímá řeč

přímá řeč

nevlastní
přímá řeč

smíšená řeč

**nejzazší mez – zrušení rozdílu
vypravěče a postavy**

polopřímá řeč

Není graficky oddělena, formálně splývá s řečí vypravěče.

Neměl na to právo! Vůbec si nedovede představit, co zavinil. Jen kvůli němu se to stalo!

nepřímá řeč

Vyjádření pomocí vedlejších vět... říká, že Míša věděla, že Olda s Marií kdysi před ní chodil. Říkal o ní, že je hrozná husa. Ale kdovíco teď říká v Praze o Míše...

Administrativní styl

Základní funkce sdělná

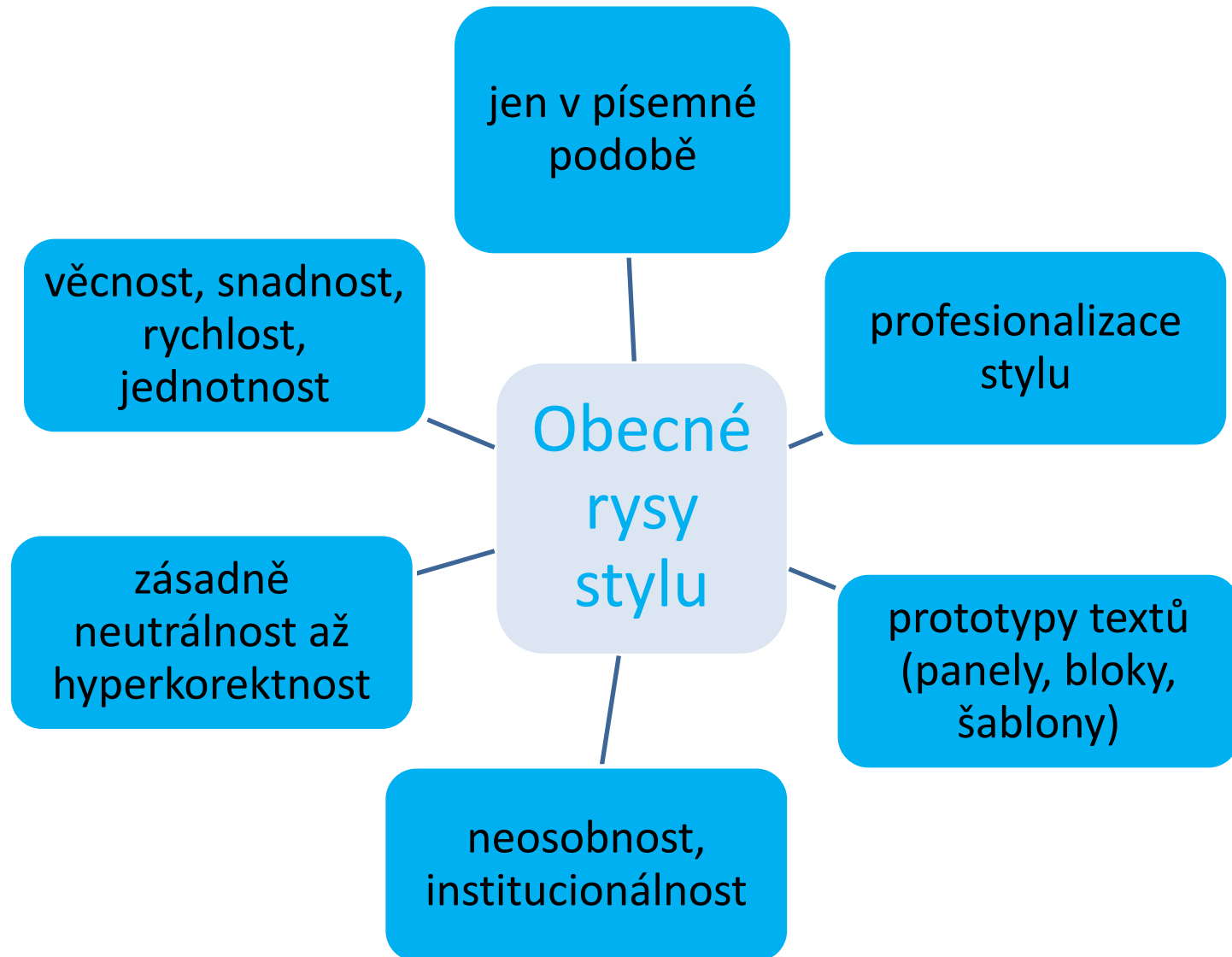
...a také

funkce řídicí (direktivní)

funkce sdělovací (zpravovací)

funkce operativní (správní)

Administrativní styl

Základní dělení stylu

administrativní
korespondence

komunikáty
pro široký
okruh adresátů

Útvary administrativního stylu

textové

heslové

úřední dopis,
faktura, objednávka
žádost, stížnost,
urgence
zápis, hlášení,
výkaz, posudek
admin. zpráva,
oznámení, oficiální
pozvánka
životopis, inzerát,
reklama

poštovní tiskopisy,
dotazníky, seznamy,
strukturovaný
životopis, vysvědčení
aj.

Jazykové rysy administrativního stylu

vlastní terminologie (odběratel, poplatník, urgence, faktura, splátka, nemovitost, dlužná částka)

neosobní tvary sloves (3. os)

ustálené obraty, spojení, fráze (na základě Vaší žádosti, smlouva nabývá platnosti)

**deverbati
vní
adjektiva**
(splatný, vyhotove
ný)

**Specifické užití
instrumentálu – na
začátku** (rozhodnutím
rady Obecního úřadu,
šetřením případu bylo
zjištěno, vyhláškou bylo
zamítnuto)

**Multiverbální
vazby** (provádět
sběr dat, podat
odvolání)

verbální substantiva
(podání hlášení vedení
podniku)

Nepůvodní předložky
(zásluhou, následkem,
vlivem, v důsledku, za
příčinou, na základě)

Specifické užití zájmen
tento, tato, toto

Pasivní konstrukce (bylo oznámeno)

Odborný styl

**Základní funkce sdělná
...a také
funkce odborně sdělná a
vzdělávací**

Dělení odborného stylu

A) styl vědecko teoretický

Příklad

Sedmikráska chudobka (*Bellis perennis*)

Víceletá růžicovitá **bylina**, 2 až 20 cm vysoká. Květní **úbory** jednotlivé **na stvolech** bez listů. **Jazykovité květy** bílé, **trubičkovité květy** žluté. **Obalové listy** tupě kopinaté, plod bez chlupatého **kalichu**. **Listy** v růžici, lžičkovitě až obvejčitě vroubkované, zužují se do širokého krátkého **řapíku**.

Pro porozumění nutná znalost odborné terminologie.

(Seidl D.: Květiny. Průvodce přírodou.– Rebo 2004)

Dělení odborného stylu

B) styl prakticky odborný

Příklad

Kapr pečený s citrónem

1 kg kapra, 1 lžíce másla, sůl, 1 citrón, 2 vařená vejce, petrželová nať

Porce kapra osolíme a uděláme do nich nožem zářezy. Do zářezů vložíme kolečka citrónu i s kůrou, ale bez jader. Pečeme na másle celkem 10 minut. Hotové posypeme usekaným vařeným vejcem, smíchaným s petrželovou natí.

Přílohy: bramborová kaše, brambory vařené a saláty.

(Seidl D.: Květiny. Průvodce přírodou.– Rebo 2004)

Dělení odborného stylu

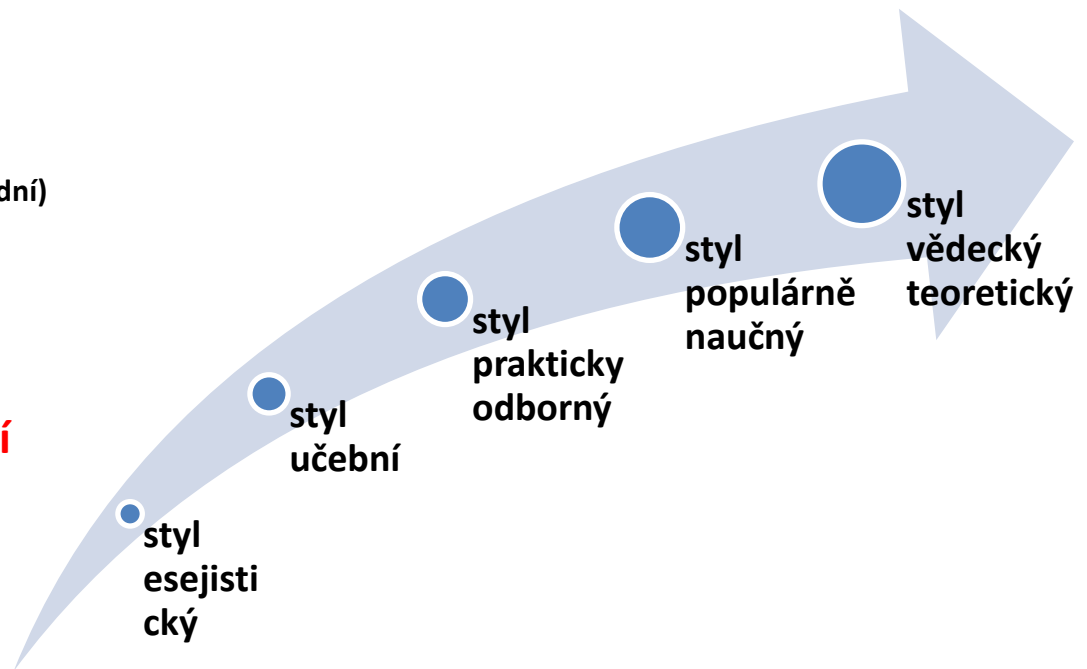
C) styl populárně naučný

Příklad

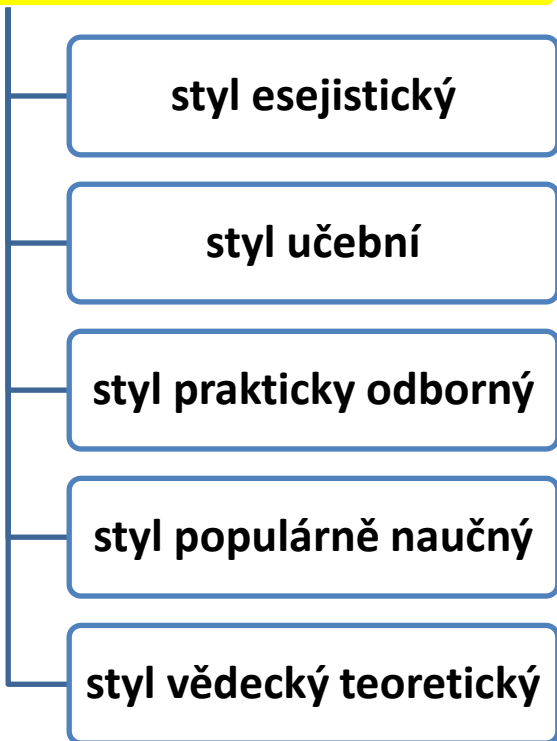

Dělení odborného stylu

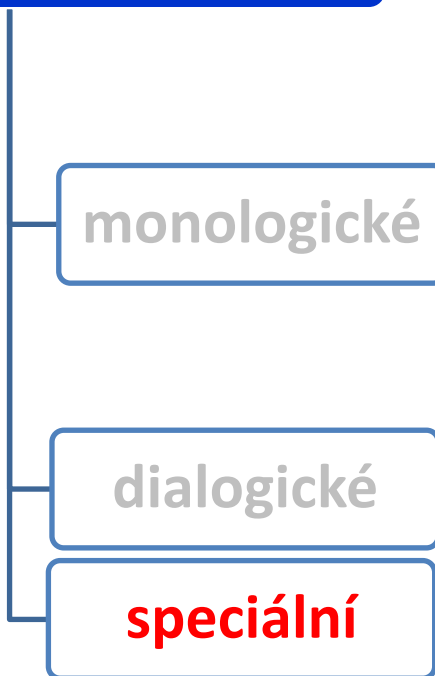
- ✓ veřejnost
- ✓ uspořádanost, systematicklost, připravenost
- ✓ textové modely, stereotypnost vyjadřování
- ✓ intertextovost
- ✓ situační nezakotvenost
- ✓ absence expresivity a emocionality
- ✓ promyšlená kompozice
- ✓ termíny, data, značky, symboly (mezinárodní)
- ✓ pasivum - opisné i zvrtné
- ✓ nominalizace (mnoho substantiv)
- ✓ multiverbální pojmenování
- ✓ **multiverbální pojmenování**
- ✓ **nevlastní předložky,**
- ✓ **přesné spojky**
- ✓ **složitá souvětí,**
- ✓ **polovětné konstrukce**

Základní dělení stylu

Útvary odborného stylu

výkladový postup:
DP, disertace,
monografie, studie,
výklad, referát,
koreferát,
přednáška

úvahový postup:
odb. úvaha, esej,
recenze, kritika,
posudek,
popisný postup:
odborný popis, PPP,
návod

informační:
metatexty (text z
jiného textu):
řeše

diskuse, polemika,
debata, příspěvky,

slovníky,
encyklopedie...

Publicistický styl

**Základní funkce sdělná
...a také
funkce ovlivňovací,
přesvědčovací a získávací**

Základní dělení publicistického stylu

publicistika psaná

publicistika
mluvená

Útvary odborného stylu

zpravodajské

analytické

beletristické

publicistická zpráva,
krátká zpráva
(noticka), článek,
oznámení, výzva,
komuniké,
i

úvodník, komentář,
glosa, polemika,
novinářská recenze,
kritika, diskuze,
debata

úvodník, komentář,
glosa, polemika,
novinářská recenze,
kritika, diskuze,
debata

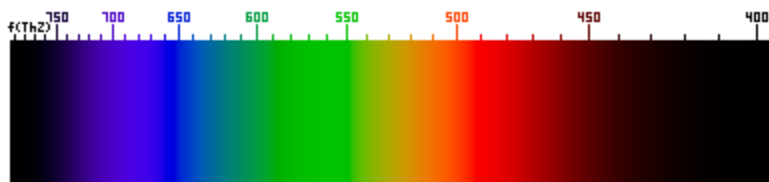
Obrazná pojmenování, metaforická přirovnání, personifikace, inovace frazémů

- brány porozumění, horká půda, bouře finančního světa, lidské moře, ochlazení vztahů, ovzduší přátelství
 - nešvar vybuchelý jako plevel
 - lesy žalují, čísla hovoří, vichřice zuří
- člověk nad zlato, dvakrát měř a jednou stříhej, až se léto zeptá

Rozšiřování významu termínů a profesních slov

spektrum (fyz.) - spektrum nových úkolů

stimulace (biol.) — hmotná s., s. trhu, s. soukromého podnikání

filozofie (fil.) — f. trhu, f. podnikání

mantinel (sport) — diskuse se vymanila z m., m. pomoci, m. chování

scéna (umění) — (politická s., senátní s., bankovní s)

*zdroje, síly, živly,
masy, veřejnost,
fórum, odpovědná
místa, struktury,
subjekty,
zainteresaná
místa*

*často vyjadřují postoje
jiných - jak je známo, jak se
lidově říká, jak říká staré
české přísloví, jak někdo
napsal, řekl, uvedl,
připomněl ...*

**přímé řeči + průvodních
uvozovací věty:**

*„...žádný z našich klientů zájezd
neodřekl,“ sdělil našemu listu
ředitel cestovní kanceláře X,
pan Y. „Včera s námi odletěla
další skupina turistů,“ dodal.
„Jedná se o nepředvídatelnou
nehodu,“ uzavřel ředitel.*

**výrazy
zobecnující
sdělení**

vsuvky

text z textů

**hodnotící
adjektiva**

**specifický
shodný atribut**

*palčivé otázky,
drtivá porážka,
bouřlivé ovace*

*tenisový bronz, pohárová
středa, finanční rok, tunový
plán*

Kompozice (horizontální i vertikální)

- výrazný titulek,
- lead
- nadtitulek, podtitulek, mezititulek,

dva typy titulků

1. co nejstručněji maximální množství informací, *př. v dubnu levnější uhlí,*
2. částečná informace, vzbudit pozornost k dalšímu obsahu, *př. odpověď na kritiku, dárek matkám*

Titulky – z návodů, co funguje

1. **Zdůrazněte, že píšete o novinkách a trendech** (slova jako nový, žhavý atd.)
2. **Použijte číslo!** Číslice v titulku dělají divy.
3. **Pište v superlativech.** Nikoho nezajímá "celkem dobrý způsob", ale jen a jen ten "nejlepší."
4. **a hlavně....**

Titulky – z návodů, co funguje

1.

... a trendech (slova jako

a hlavně... 4. CHYTLAVÁ TÉMATA:

2.

✓ celebrity,
✓ lechtivá témata,
✓ vztahy,

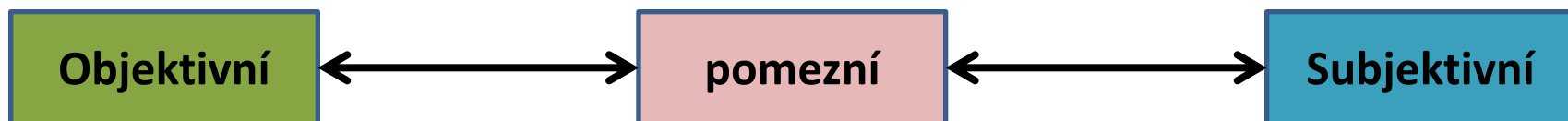
3.

Pište v super

✓ tajemno, posvátno,
✓ zdravý životní styl

způsob", ale jen a jen ten

Klasifikace funkčních stylů

A – administrativní
O - odborný

P – publicistický
R - rétorický

P-S prostě sdělovací
U - umělecký

Rétorický styl

základní funkce

- ✓ **propagační**
(pasivní vnímatel)
- ✓ **agitační**
(posluchač očekává pouze formulaci názorů)
- ✓ **přesvědčovací**
(argumentace na aktivního vnímatele)

Pracovní list

Vzniká v řeckých osadách na Sicílii v 5. stol. př. n. l.
občan měl právo a **povinnost** vyjadřovat své názory a veřejně promlouvat

Dělení a útvary rétorického stylu

Politické řeči: programová prohlášení, oficiální vyjádření, agitační projevy

Soudní řeči: řeč žalobce – obhájce

Duchovní řeči: **homilie** (výklad myšlenek Písma), **příležitostné řeči** (např.

k jubileím světců)

Odborné řečnictví

Příležitostné řeči: často modelové- slavnostní proslovy, řeči svatební, jubilejní, zahajovací a ukončovací projevy, přípitky

Příklad

„Nemohu nabídnout nic než krev, dřinu, slzy a pot. Čekají nás nejtěžší zkoušky. Máme před sebou mnoho, mnoho dlouhých měsíců bojů a utrpení.

Tážete se, jaká je naše politika? Řeknu: Vést válku na moři, na souši a ve vzduchu s celou mocí a ze všech sil, které nám Bůh může dát. Vést válku proti obludné tyranii, která nebyla nikdy překonána v ponurém, žalostném seznamu lidských vin. To je naše politika.

Tážete se jaký je náš cíl? Mohu odpovědět jedním slovem: Vítězství – vítězství stůj co stůj, vítězství přes všechnu hrůzu, vítězství, jakkoli dlouhá a trnitá bude cesta; neboť bez vítězství není života...“

(Winston Churchill –
projev z roku 1940 k válce s Německem)

Rysy rétorického stylu viz pracovní list

The image features two elegant wine glasses standing on a wooden surface. The glass on the left is filled with a pale yellow wine, while the glass on the right is filled with a dark red wine. The background is a vast, calm blue ocean under a clear sky. The text 'DĚKUJI ZA POZORNOST' is centered over the glasses.

DĚKUJI ZA POZORNOST

vera.vykoukalova@tul.cz